

Янковський Валерій Андрійович
аспірант,
Державний вищий навчальний заклад
«Донецький національний технічний університет»

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-367-8-18>

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ: СУТЬ ТА РІВНІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Останніми роками через воєнні дії політична та економічна ситуація в нашій країні зазнає динамічних змін, що першочергово впливає на загальний рівень національної безпеки держави. Національна безпека держави виступає стрижнем забезпечення розвитку та життєдіяльності суспільства та країни в цілому. Однією із головних складових національної безпеки держави, що відіграє вирішальну роль при забезпеченні економічної незалежності, реалізації національних інтересів та розвитку суспільства виступає економічна безпека. Саме тому питання дослідження сутності категорії «економічна безпека держави» є актуальним в наш час.

Категорія «економічна безпека» вперше був використаний у ХХ ст. у програмах президента США Ф. Рузвельта. У 1934 р. в США прийнято перший нормативно-правовий акт з питань безпеки – закон «Про національну безпеку», де вперше введено поняття: «національна безпека – сукупність умов, що надійно забезпечують національний суверенітет, захист стратегічних інтересів і повноцінний розвиток суспільства, життя та здоров'я усіх його громадян», а також створено Федеральний комітет з економічної безпеки для підвищення рівня якості життя населення через забезпечення економічної безпеки держави [1–3]. Офіційного статусу термін «економічна безпека» набув у 1985 р., коли на 40-й сесії Генеральної Асамблеї ООН було прийнято резолюцію «Міжнародна економічна безпека», у якій зазначено, що світовій спільноті необхідно сприяти забезпеченню міжнародної економічної безпеки з метою соціально-економічного розвитку та прогресу кожної країни [4].

Реалізація економічної безпеки відбувається на різних рівнях соціально-економічних відносин, зокрема можна виділити економічну безпеку на мега-, макро-, мезо- та мікрорівнях.

1. Мегарівень економічної безпеки стосується глобальних та міжнародних економічних відносин. Глобальний рівень передбачає досягнення сталого світового економічного розвитку, що забезпечує високий рівень економічної безпеки та гідний рівень життя для населення кожної країни незалежно від національності. У свою чергу міжнародний рівень проявляється у співпраці держав для вирішення своїх національних і глобальних проблем світу шляхом підписання угод (наприклад, угода про вільну торгівлю, для якої створене об'єднання країн USMCA) та реалізація ними своїх затверджених соціально-економічних стратегій.

2. Макрорівень економічної безпеки стосується певної країни, зокрема забезпечення сталого розвитку національної економіки країни, яка має можливість адекватно реагувати на вплив ризиків зовнішнього та внутрішнього середовища.

3. Мезорівень економічної безпеки стосується регіональних та галузевих проблем розвитку національної економічної системи. На регіональному рівні – це здатність регіонів забезпечувати економічну конкурентоспроможність, соціальні права суспільства та підвищувати загальний економічний потенціал і фінансову стійкість для синергії з національною економікою країни. На галузевому рівні – збалансованість системи національного, регіонального та місцевого виробництва для забезпечення потреб суб'єктів господарювання та окремих індивідів.

4. Мікрорівень економічної безпеки – рівень окремого суб'єкта господарювання – підприємства, домогосподарства, окремого індивіда. Охарактеризувати мікрорівень економічної безпеки можна через стан ефективності суб'єкта, зокрема, коли підприємства ефективно використовують свої ресурси та забезпечують фінансову стійкість і стабільне функціонування у довгостроковій перспективі, сприяючи розвитку гідного рівня життя суспільства.

У таблиці 1 представлені дефініції науковців щодо сутності поняття «економічна безпека», зокрема акцент зроблений на розкритті терміну на макрорівні.

**Дефініції науковців щодо сутності поняття
«економічна безпека»**

№	Автор	Визначення поняття «Економічна безпека» (макрорівень)	Сутнісна складова
1	«Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України»	«стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання» [5].	Національна економіка, конкурентоспроможність, внутрішні та зовнішні загрози, зростання
2	В. Мунтіян	«загальнонаціональний комплекс заходів, який спрямований на постійний та стабільний розвиток економіки держави та включає механізм протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам» [6].	Загальнонаціональний комплекс, стабільний розвиток, внутрішні та зовнішні загрози
3	Г. Пастернак-Таранушенко	«стан держави, згідно з яким забезпечена можливість створення, розвитку умов для плідного життя та зростання статку його населення, перспективного розвитку в майбутньому» [7].	Держава, плідне життя, зростання, населення, розвиток
4	Л. Акімова	«певна система управління з погляду організаційних, економічних, фінансових, правових та інших факторів, із застосуванням яких з'являється можливість: спрямувати потенційні або реальні загрози в таку економічну площину координат, у якій негативна дія шкоди буде послаблена до бажаного рівня в найкоротший час; стабілізувати	Система управління, потенційні або реальні загрози, стабілізація, розвиток

		зовнішньоекономічну діяльність і посилити позиції суб'єктів на світовому ринку; домогтися узгодженості в розвитку зовнішнього і внутрішнього ринків у тому разі, коли остання буде спиратись на підґрунтя наукових принципів» [8, с. 8].	
5	А. Мазаракі	«сукупність умов і факторів, які забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість, здатність до постійного оновлення та самовдосконалення» [9].	Незалежність, національна економіка, стабільність, самовдосконалення
6	Д. Повзун	«стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечуються гарантований захист національних інтересів, незалежність обраного економічного курсу, соціальна спрямованість економічних реформ, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів» [10].	Інститути влади, захист, національні інтереси, соціальна спрямованість

Джерело: складено автором на основі [5–10]

Таким чином економічна безпека – складне поняття, що містить у своїй основі різні аспекти соціально-економічних відносин на мега-, макро-, мезо-, мікрорівнях, що передбачають низку спеціальних заходів задля досягнення реалізації національних інтересів, демонструють економічну незалежність, стійкість та здатність протидіяти впливу загроз ендегенного та екзогенного характеру, забезпечують соціально-економічні потреби та розвиток суспільства. Подальші дослідження становитимуть питання діалектичного зв'язку між категоріями «національні інтереси», «економічна безпека» та «розвиток суспільства», що надасть можливість сформулювати концепцію розвитку суспільства в аспекті забезпечення економічної безпеки національних інтересів.

Список використаної літератури:

1. Користін О.Є., Барановський О.І., Герасименко Л.В. та ін. Економічна безпека : навчальний посібник / за ред. О.М. Джужі. Київ : Алерта, КНТ; Центр учбової літератури, 2010. 368 с.
2. Варналій З.С., Буркальцева Д.Д., Насенко О.С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : монографія / за заг. ред. проф. З.С. Варналія. Київ, 2011. 299 с.
3. Крамаренко К.М., Бойчук М.П. Теоретичні аспекти національної економічної безпеки. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 165–168. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/28.pdf (дата звернення: 14.04.2024).
4. Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. Київ : Лібра, 2003. 280 с.
5. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 року № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (дата звернення: 14.04.2024).
6. Мунтіян В.І. Економічна безпека України. Київ : Лібра, 1999. 462 с.
7. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна і національна безпека держави. *Економіка України*. 1994. № 2. С. 51–56.
8. Акімова Л.М. Становлення системи економічної безпеки держави в Україні: сутність, рівні, складники. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2018. № 1 (19). С. 1–11.
9. Мазаракі А.А., Корольчук О.П., Мельник Т.М. Економічна безпека України в умовах глобалізаційних викликів : монографія / за ред. А.А. Мазаракі. Київ : Нац. торг.-екон. ун-т. Київ., 2010. 717 с.
10. Повзун Д.І. Економічна безпека регіону як складова національної безпеки України. *Економіка та держава*. 2020. № 8. С. 89–94. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.8.89> (дата звернення: 14.04.2024).